

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

KOVÁCS Máté

Afrikai kulturális politikák és az Afrikai Kulturális Politikai Obszervatórium

Eredeti közlés/Original publication:

kézirat, a Biernaczky Szilárd – Búr Gábor szerk.: *Afrikakutatás 2005–2010* (az AKKP Évkönyve) számára készült dolgozat, amelyik azonban mindeddig még nem jelent meg, első közzététel itt a Tudástárban realizálódik

Elektronikus közlés/Electronic publication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.534

Dátum/Date: 2013. május/May 22

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

Kovács Máté: Afrikai kulturális politikák és az Afrikai Kulturális Politikai Obszervatórium, *AHU MATT*, 2013, **pp. 1–20. old.**, No. 000.000.534,

<http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Az Afrikai Kutatási és Kiadási Program elektronikus archívumában

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, afrikai kulturális politika megszületése és formálódása, az UNESCO és az afrikai országok szerepvállalása a kulturális politika kialakításában, nagy nehézségek az afrikai országok kulturális politikájának kialakításában, megvalósításában, az OCPA létrehozásának okai, feladatai és tevékenysége, Hungarian African studies, birth and formation of African cultural policy, participation of

UNESCO and the African countries in the formation and realization of African cultural policy, causes of of his creation, tasks and activities of the Observatory of Cultural Policies in Africa (OCPA)

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS, ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMENTUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES, COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/ writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

AFRIKAI KULTURÁLIS POLITIKÁK ÉS AZ AFRIKAI KULTURÁLIS POLITIKAI OBSZERVATÓRIUM

KOVÁCS Máté

(programkoordinátor – Afrikai Kulturális Politikai Obszervatórium – OCPA)

Előzmények

Az afrikai kulturális politikák céljaival és alapelveivel kapcsolatos gondolatok megfogalmazása már a gyarmati korszak utolsó évtizedében megkezdődött, ugyanis az afrikai kultúrák megőrzését és fejlesztését a nemzet felszabadító mozgalmak a gyarmati uralom elleni küzdelem fontos céljának és eszközének tekintették.

Ez a felismerés vezetett olyan vitafórumok szervezéséhez, mint a Fekete Írók és Művészek I. és II. Kongresszusa, amelyekre Párizsban (1956), illetve Rómában (1959) került sor.

Így a függetlenség elnyerésekor az afrikai kulturális politikák kialakításához alapul szolgáló koncepciók részben már kialakultak. Ezekre támaszkodva a politikai önállósulást követően sok országban megkezdődött a nemzeti kulturális politikai törekvések megfogalmazása, de azok alakulásában fontos szerepet kaptak a gyarmati korból örökölt modellek, valamint az adott országban domináló politikai és ideológiai irányzatok. A korábbi francia gyarmatok többnyire az állami kulturális fejlesztési politika mellett foglaltak állást követték, a kevésbé centralizált angol nyelvű országok a művészeti kezdeményezések támogatásának adtak elsőbbséget, a marxista kormányzatok pedig a kultúrát az állami ideológia eszközeként kívánták felhasználni.

Afrika kulturális problémáinak átgondolásának fontos állomásai voltak a hatvanas években a nagy fesztiválok keretében rendezett elméleti tanácskozások, nevezetesen a 1996-ban szervezett dakari kollokvium¹ és az algíri szimpózium², míg az afrikai kultúrák tudományos újraértékelésére az Afrika

¹ Colloquium, First World Festival of Negro Arts, Dakar, Szenegál, 1966.

² Symposium of the Pan-African Cultural Festival, Algír, 1969.

történelme című, nyolc kötetes UNESCO kiadvány kidolgozása adott kitűnő lehetőséget.

A kulturális politikák jelentősége, különös tekintettel Afrikára

Bár a civilizációk története egyértelműen illusztrálja, hogy milyen szoros összefüggés és kölcsönhatás létezik a kultúra virágzása, valamint a nemzetek fejlődése és az egyén kibontakozása között, csak a XX. század közepén vált elismertté, hogy a kulturális jogok az Emberi Jogok szerves részét képezik, és hogy ezek szabad gyakorlásának elvi, jogi, intézményi és anyagi feltételeit megfelelő kulturális politikák keretében kell biztosítani.

E gondolat egyik legelső megfogalmazását az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának (ENSZ, 1948. december 10.) 27. cikkében találhatjuk, amely kimondja, hogy „Minden személynek joga van a közösség kulturális életében való szabad részvételhez, a művészetek élvezéséhez, valamint a tudomány haladásában és az abból származó jótéteményekben való részvételhez.” Tizennyolc évvel később a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (ENSZ, 1966., III. rész 15. cikk, 2. bekezdés) azt is leszögezi, hogy „Az Egyezségokmányban részes államok által e jog teljes érvényesítése érdekében teendő lépéseknek ki kell terjedniük a tudomány és a kultúra megőrzését, fejlesztését és terjesztését biztosító intézkedésekre is.”

A fentieket megerősítve a kulturális sokszínűségről 2001-ben elfogadott egyetemes UNESCO nyilatkozat ötödik cikkelye hangsúlyozza, hogy

„a kulturális jogok az egyetemes, oszthatatlan és egymástól kölcsönösen függő emberi jogok integráns részét képezik. Ezért minden embernek joga van arra, hogy önmagát kifejezze, hogy alkotásait az általa választott nyelven, kiváltképpen az anyanyelvén, létrehozza és terjessze; minden ember jogosult a kulturális identitását maradéktalanul tiszteletben tartó minőségi oktatásra és képzésre; végül, minden embernek joga van a választása szerinti kulturális életben részt venni, és kulturális szokásait gyakorolni, az emberi jogok és alapvető szabadságok mindenkor tiszteletben tartása mellett.”

Hangsúlyozva, hogy a kultúra egy társadalom vagy társadalmi csoport sajátos lelki, tárgyi, szellemi és érzelmi jegyeinek együttese, mely magába foglalja a művészeteken és az irodalmon kívül az életstílust, az együttélés módjait, az értékrendszert, a hagyományokat és a hiedelmeket, és figyelembe véve a kultúra és az általános politikai, gazdasági és társadalmi fejlődés

közötti szerves összefüggést nyilvánvaló, hogy a kulturális fejlődés feltételeinek biztosítása és a kulturális sajátosságok tiszteletbetartása nélkül nem lehetséges sem a hatékony gazdasági fejlődés, sem hiteles demokrácia, sem harmonikus társadalmi élet.

Az egyén és a közösségek (beleértve az etnikai, nemzeti, nyelvi és vallási kisebbségeket és hátrányos helyzetű csoportokat) kulturális jogainak teljes körű biztosítása sehol sem megoldott kérdés. Ez a helyzet nemcsak a művészeti alkotótevékenység és a kulturális élet szabad kibontakozását gátolja, hanem a gazdaságilag kevésbé fejlett országok felemelkedésének és a hátrányos helyzetű népcsoportok demokratikus integrálásának lehetőségét is behatárolja.

Afrika a gyarmati múlt és az egyenlőtlen nemzetközi erőviszonyokból adódóan ma a legszegényebb kontinens, amely óriási hátrányokkal küzd. Felzárkózására csak akkor van esélye, ha megfelelő politikák révén tudja biztosítani kulturális értékeinek és erőforrásainak védelmét és fejlesztését.

Történeti áttekintés és források

Az első átfogó kulturális politikai dokumentumot, az Afrikai Kulturális Manifesztumot³, 1969-ben, Algírban fogadták el. Ezt követően számos más konferencia megrendezésére és fontos dokumentum kidolgozására került sor. Ezek közül a legfontosabbak a regionális szintű normatív és dokumentumok, mint például az Accrai Deklaráció (1975)⁴, az Afrikai Kulturális Charta⁵ (1976), a Lagos-i Akcióprogram kulturális vonatkozásairól szóló Deklaráció⁶, az Afrikai Kulturális Iparok Fejlesztése című Dakari Akcióterv ((1992)⁷ és az Afrikai Nyelvi Politikákról szóló Hararei Deklaráció (1997)⁸.

³ Pan African Cultural Manifesto, Algír, 1969.

⁴ Intergovernmental Conference on Cultural Policies in Africa, UNESCO, Accra 1975.

⁵ Cultural Charter for Africa, Port Louis, OAU Summit, Port Louis (Mauritius), 1976.

⁶ Declaration on the Cultural Dimensions of the Lagos Plan of Action, OAU Summit, Addis Abeba, 1984.

⁷ The Dakar Plan of Action for the Development of Cultural Industries in Africa (adopted by the OAU Summit of Dakar, 1992).

⁸ Intergovernmental Conference of Ministers on Language Policy in Africa – Harare Declaration (Harare 20–21. March, 1997).

Bár más régiókhoz képest Afrika e téren is nagy lemaradással küzd, sok százra tehető az e kérdésekkel foglalkozó anyagok száma. Az afrikai kulturális fejlesztés és politika kérdéseire vonatkozó bibliográfiai összeállításunk (2004. december)⁹ mintegy 600 címet tartalmaz, noha a feltárás csak az UNESCO és az OCPA adatbázisaira terjedt ki. Ugyan ennek az anyagnak az ismertetése meghaladja a jelenlegi tanulmány kereteit, érdemes legalább e folyamat legfontosabb állomásait és eredményeit mellékelten felsorolni mivel e többségükben kevésbé ismert e referencia anyagok az afrikánisztikai kutatók számára is hasznosak lehetnek.

Egy másik kutatásunk keretében közel száz olyan nyilatkozatot, ajánlást és határozatot gyűjtöttünk ki, amelyet e témában az Afrikai Egységsszervezet illetve az Afrikai Unió mintegy 120 államfői illetve miniszteri csúcsértekezlete során fogadtak el a kezdetektől napjainkig (1963 – 2004). Terveink szerint ez a szöveggyűjtemény¹⁰ még az idén megjelenik az Afrikai Kulturális Politikai Obszervatórium kiadványaként.

Több százakra tehető továbbá az egyéb afrikai illetve nemzetközi szervezetek és az 54 afrikai állam hivatalos szervei és szakmai szervezetei szintjén megjelentetett hivatalos dokumentumok, kiadványok, jelentések és szakértői tanulmányok száma, ennek az anyagnak a feltárására egyelőre nincsenek meg a szükséges eszközök. Az érintett országok és intézmények többségében ugyanis nincsenek olyan specializált dokumentációs központok, amelyek ezeket az anyagokat rendszerezhetnék.

Elméleti eredmények

Amint a fentiekből kitűnik, az elmúlt negyven év során az afrikai kultúrák és kulturális politikák fejlesztése folyamatos, széleskörű és mélyreható elemzés tárgyát képezte, amelynek eredményeként bőséges elméleti anyag áll rendelkezésre koherens afrikai kulturális politikák meghatározásához és értékeléséhez.

Így örömmel állapíthatjuk meg, hogy e reflexió folyamatosan lépést tart a kulturális politikai elmélet fejlődésével. Kezdetől fogva a széles értelemben vett (antropológiai) és dinamikus kultúra koncepció alapjára helyezkedve

⁹ Kovács, Máté: Bibliography on Cultural Policy and Cultural Development in Africa 1960–2004 (Documents Available in UNESCO and OCPA), OCPA, December, 2004.

¹⁰ Compendium of Reference Documents for Cultural Policies in Africa, ed. Máté Kovács, OCPA, 2004, 319 old.

foglal állást a kultúrának a fejlődésben betöltött központi szerepe mellett. Az afrikai identitás megőrzésével azonos jelentőséget tulajdonított a kreatív megújulásnak, és elismeri a meghaladott értékek, például az emberi jogokkal össze nem egyeztethető hagyományok leküzdésének szükségességét. Alapelvei és célkitűzései között szerepel a kulturális demokrácia és pluralizmus, a kulturális sokszínűség tiszteletben tartása, a kultúrák közötti nyitott párbeszéd és kiegyensúlyozott csere előmozdítása. Hangsúlyozza, hogy az afrikai kulturális kreativitás és örökség fontos szerepet játszik az afrikai egység és a regionális integráció építésében, ugyanakkor az egyetemes kultúra szerves részét képezi. E tekintetben fontosnak tekinti a nem fizikai örökség, a szájhagyomány, a hagyományos tudás és az afrikai nyelvek megőrzését és továbbvitelét. Alapvető elve a kulturális életben való részvétel kiszélesítése.

Problémák és kihívások

E gazdag referencia anyag áttekintése rávilágít ugyanakkor az afrikai kulturális politika elmélete és gyakorlata közötti drámai ellentmondásra is: a korszerű és nemes eszméknek és jó ajánlásoknak a megfelelő politikai akarat hiányában és, ebből adódóan, a kultúrára fordított szűkös eszközök miatt a gyakorlatban nem sok fogantatja van.

Ebben mellőzött helyzetben a gyarmati kor elidegenítő hatása után, ma újabb veszély fenyegeti az afrikai kultúrákat, mivel megfelelő politikák és eszközök hiányában sok tekintetben teljesen védtelenek a globalizáció, a gyorsuló társadalmi–gazdasági változások, az új kommunikációs technológiák, valamint az idegen modellek és a tömegesen beáramló kulturális termékek hatásával szemben.

E folyamatok ugyanis mélyreható változásokat idéznek elő az afrikai társadalmak kulturális életében és életmódjában, így veszélyeztetik a hagyományos értékek, ismeretek és kifejezési formák fennmaradását, valamint a helyi kultúrák és nyelvek sokféleségét. Fiatalok, elvándorlók és menekültek tömegei veszítik el kulturális gyökereiket.

Ahhoz, hogy az afrikai kultúrákat, kulturális örökséget és kreativitást e negatív behatásoktól meg lehessen védeni, a fejlesztési stratégiák szerves részét képez koherens és hatékony kulturális politikákra lenne szükség.

Ám sok országban egyáltalán nincs semmilyen kulturális politika. Sok esetben a meglévő hivatalos kulturális politikák sem igazodnak a népesség tekintélyes részének szükségleteihez és életrealitásaihoz. Az afrikai emberek, különösen a falusi lakosság tömegei ma is a közösség hagyományos keretei

között élük kultúrájukat. Számukra az intézmények, valamint a piac által kínált tevékenységek és termékek vagy nem érhetőek el vagy idegenek.

A hivatalosan elfogadott kulturális politikák hatékony végrehajtását különböző problémák nehezítik, nevezetesen a szegénység, a politikai és gazdasági instabilitás, az analfabetizmus, az oktatási, kulturális és kommunikációs intézményhálózat fejletlensége, a megfélemlően képzett szakemberek hiánya, a finanszírozási rendszer gyengesége, a kulturális iparok és piac fejletlensége, a kedvezőtlen vám- és adópolitika, a jogi szabályozás hiányosságai, különösen a szerzi jog és műemlékvédelem terén, valamint a kulturális politikai kutatás, statisztika és információ alacsony színvonala.

Bíztató jelenségek

Hogy helyzetről kiegyensúlyozott képet adjunk, rá kell mutatni arra, hogy a fent leírt mostoha körülmények ellenére, az afrikai kultúrák igen dinamikusan reagálnak a korunk kihívásaira még a konfliktusok sújtotta országokban is. Az afrikai sajtóban és a különböző hálózatok híradóiban megjelent hírek folyamatosan növekvő számú kezdeményezésekről adnak számot.

Százával jelennek meg közlemények fesztiválok, kiállítások, konferenciák, együttműködési programok és művészeti projektek, helyi kezdeményezések illetve rendezvények szervezéséről.

Afrikai zenészek, festők, szobrászok, írók és egyéb művészek ezrei láncadatlanul alkotnak gazdagítva az afrikai kultúrákat és az emberiség egyetemes örökségét. Közülük egyre többen tesznek szert nemzetközi hírnévre. Növekvő számban találhatunk megfelelő menedzseri tapasztalattal rendelkező kulturális vállalkozókat, akik nemcsak a hazai, hanem a nemzetközi piacon is versenyképes termékeket tudnak elállítani.

Ezenkívül meg kell említenünk, hogy a nemzeti és nemzetközi szervezetek egyre inkább tudatában vannak annak, hogy a kultúrának és a kulturális politikának döntő szerepe van a hivatalos fejlesztési stratégiák által sokat emlegetett „Afrikai Reneszánszban”.

A bíztató jelenségek között említhetnénk meg többek között a következő tényeket:

Néhány ország, elsősorban Dél-Afrika, Marokkó és Burkina Faso hatékony intézkedéseket fogantatosítottak, amelyek kedvező feltételeket teremtetek a helyi kulturális iparok fejlődése számára.

Az Afrikai Kulturális Politikai Obszervatórium (OCPA) információi szerint egyre több országban tervezik és kezdeményezik nemzeti kulturális poli-

tikák kidolgozását, ezek közül többen már észrevételek megtétele céljából már meg is küldték tervezeteiket Szervezetünknek.

A NEPAD¹¹ Titkársága (Pretoria) felkérte az UNESCO-t, hogy nyújtson segítséget a NEPAD regionális fejlesztési stratégiája kulturális aspektusainak kidolgozásához. Az ezzel kapcsolatos első konzultációra 2003 szeptemberében került sor Abidjan-ban az UNESCO és az OCPA rendezésében¹².

Egyes szubregionális gazdasági integrációs szervezetek részletes stratégiákat dolgoztak ki a kulturális termékek elállításának és forgalmazásának támogatására¹³.

A megújult Afrikai Unió Bizottságának elnöke, Alpha Oumar Konaré egy regionális kulturális fejlesztési program elfogadására tett javaslatot¹⁴. E dokumentumban a következő kiemelt célkitűzések szerepelnek:

- a szakemberképzés fejlesztése;
- az afrikai kulturális fejlődés és az afrikai kulturális jelenlét megerősítése a világban;
- közös afrikai álláspont kialakítása a kulturális sokszínűségről folyó nemzetközi tárgyalásokon;
- az afrikai kulturális együttműködés megerősítése;
- az afrikai kulturális iparok fejlesztése;
- a kultúra és kulturális alkotók méltó helyének biztosítása a fejlesztésben (a kultúrát ne csak a fejlesztés egyik fontos dimenziójának, hanem a fejlődés alapjának kell tekinteni);
- az afrikai kulturális örökség védelme;
- Afrika történet emlékezetének konszolidálása;
- a szerzi jogok védelme;
- a kulturális és tudományos egyesületek támogatása.

E stratégia és program megvitatására az Afrikai Unió a közeljövőben három magas szintű tanácskozást szervez. A tervek szerint decemberben Nairobiban kerül az első Pán-afrikai Kulturális Kongresszus és a Kulturális Mi-

¹¹ New Partnership for Africa's Development.

¹² Regional Workshop on Culture and Development in NEPAD'S Programme of Action UNESCO/AU/OCPA, Abidjan, 2003.

¹³ Programme d'actions communes pour la production, la circulation et la conservation de l'image au sein des états membres de l'UEMOA, Ouagadougou, 2004 és Cultural Trust Funds established by the Southern African Development Community, SADC, Gaborone, 2002.

¹⁴ "Vision of Africa", Priority Programme 23: «Cultural Renaissance», in Action Area 6: Culture, UA, 2004.

niszteri Konferencia 5. ülésének megrendezésére¹⁵. Az ott elfogadott javaslatok figyelembevételével alakítják ki e dokumentum végső változatát, amelyet a nevelés és a kultúra kérdéseivel foglalkozó AU Állam- és Kormányfői Csúcsértekezlet (Kartúm, 2006. január vége) elé fognak terjeszteni jóváhagyásra.

Remélhető, hogy e tanácskozások eredményei alapján a kultúra és kulturális politikák végre nagyobb figyelmet és méltóbb helyet fognak kapni a nemzeti és regionális prioritások alakításában.

II. Afrikai Kulturális Politikai Obszervatórium (OCPA, Maputo) ***Az OCPA létrehozásának háttere***

A pozitív fejlemények között kiemelt helyen kívánunk foglalkozni az Afrikai Kulturális Politikai Obszervatórium céljainak és tevékenységének bemutatásával, amely a megalapítása óta eltelt rövid három év alatt szerény lehetőségei ellenére is jelentős eredményeket ért el a szakterületi folyó információ és együttműködés eszközeinek fejlesztése terén.

Az Obszervatórium létrehozásának gondolata 1998-ban merült fel a Kulturális politika a fejlődésért című kormányközi konferencia (UNESCO, Stockholm, 1998) egyik ajánlása alapján, amely felhívta a tagállamok kormányait, hogy támogassák a kulturális politikai kutatási és tájékoztatási hálózatok és obszervatóriumok létrehozását¹⁶, nyilvánvaló vált ugyanis, hogy a kulturális folyamatok elemzéséhez és az erre alapuló kulturális politikák tervezéséhez magas színvonalú kutatási és információs infrastruktúrákra van szükség. Ilyen infrastruktúrák a kultúra terén viszont világszerte kevésbé fejlettek, mint más területeken. Az egyetlen ilyen jelleg regionális szervezet, az Afrikai Kulturális Intézet (ICA, Dakar), amely lényegében csak a francia nyelvterület keretében működött, húszévi fennállása után 1993-ban feloszlott. Ma az afrikai országok többségében ilyen központok vagy egyáltalán nem léteznek, vagy nem rendelkeznek a megfelelő eszközökkel feladatuk hatékony ellátásához. Publikációs lehetőségek és hatékony információs há-

¹⁵ A tervezett események előkészítésére létrehozott szakértői bizottságságnak a jelen cikk szerzője is tagja.

¹⁶ ...to "encourage the establishment of networks for research and information on cultural policies for development, including study of the establishment of an observatory of cultural policies." *Intergovernmental Conference on Cultural Policies for Development*, Stockholm, 1998, Final report.

lőzatok hiányában legtöbbször még a meglévő kutatási eredmények sem kerülnek felhasználásra.

E felismerésből kiindulva az UNESCO, az Afrikai Egység Szervezet és a Ford Alapítvány három regionális konferenciát¹⁷ hívott össze a tervezett Obszervatórium céljainak és feladatainak megvitatására az érdekelt szakterületek és a különböző afrikai régiók mintegy 90 képviselőinek részvételével.

Az OCPA létrehozása és szervezeti keretei

E tanácskozások ajánlásainak figyelembevételével már 2001-ben konkrét lépésekre került sor, amelyek közül kiemelendő egy Előkészítő Bizottság megalakítása, a megvalósíthatósági tanulmány¹⁸ kidolgozása, az OCPA honlap létrehozása¹⁹ és az azóta is rendszeresen megjelenő elektronikus OCPA tájékoztató körlevél (OCPA News) beindítása.

Az Obszervatórium hivatalosan 2002 májusában jött létre, amikor az Előkészítő Bizottság Maputóban megvitatta és elfogadta a megvalósíthatósági tanulmányban elterjesztett középtávú programot és költségvetést, továbbá megválasztotta a szervezet Intézőbizottságát és megbízott igazgatóját. (N.B. Ezt a tisztséget az Intézőbizottság felkérése alapján ideiglenes jelleggel e cikk szerzője töltötte be 2005 februárjáig, amikor Lupwishi Mbuyamba személyében sikerült megfelelő afrikai szakembert találni az igazgatói funkció ellátására.)

A mozambiki Kulturális Minisztérium meghívása alapján az OCPA Titkársága 2003 márciusában Maputóban alakult meg. A Titkárság tagjai – az igazgató, a programkoordinátor, a gazdasági felelős és két titkárnő – félállásban látják el a feladatokat.

Az Obszervatórium 2004 decembere óta független nem kormányzati pánafrikai nemzetközi szervezet (NGO), amely a kezdeti három szponzor, azaz az UNESCO, az időközben Afrikai Unióvá alakult Afrikai Egység Szervezet és a Ford Alapítvány támogatásával működik. Felügyeletét egy hétagú Intézőbizottság látja el, amely különböző szakterületeket és régiókat képvisel szakemberekből áll. A Bizottság hatáskörébe tartozik többek között az igazgató kinevezése, az OCPA programjának és költségvetésének elfogadása, a Titkárság munkájának ellenőrzése, az OCPA tevékenységéről szóló

¹⁷ Kinshasa, 2000. augusztus; Pretoria, 2001. január; Fokváros, 2001. május.

¹⁸ Kovács Máté: [OCPA Project Document](#), October, 2001, 55 old.

¹⁹ OCPA Home Page – (WWW resource centre at www.ocpanet.org/).

jelentések jóváhagyása valamint a közép- és hosszú távú stratégia meghatározása.

Ha a program végrehajtása megkívánja, az Intézőbizottság egyetértésével lehetőség van szakmai tanácsadó bizottságok vagy ad hoc munkacsoportok létrehozására, amint ez „a fenntartható fejlődés kulturális mutatói Afrikában” cím kutatási program kidolgozásával megbízott munkacsoport esetében történt.

Az OCPA céljai és feladatai

Az OCPA célja és feladata, hogy figyelemmel kísérje és elemezze az afrikai kulturális élet és kulturális politikák alakulását, és hogy elsegítse azoknak a nemzeti és regionális fejlesztési stratégiákba történ integrálását. E célját olyan eszközökkel kívánja elérni, mint a szaktájékoztatás és a kutatás, a szakemberképzés, a regionális és nemzetközi együttműködés, a koordináció és a hálózatok fejlesztése. Arra törekszik, hogy szakmai segítséget nyújtson az afrikai kulturális politikák fejlesztéséhez, és hogy a feltárt tények és ismeretek alapján a közvélemény tájékoztatásával és a fejlesztési stratégiák kialakításában közreműködő döntéshozók meggyőzésével hozzájáruljon a kultúra alapvető szerepének elismertetéséhez.

Az Obszervatórium feladata, hogy hasznos információkat, módszertani támogatást és koordinációs segítséget nyújtson a kulturális fejlesztés terén az állami és helyi szinten, a magánszektorban és a civil szervezetek keretében tevékenykedő döntéshozók, intézményvezetők, ügyintézők, szervezők és menedzserek, kutató-, szakemberképző- és tájékoztatóintézmények részére.

Az OCPA fontos feladatának tekinti az együttműködési hálózatok fejlesztését. A hatékony munkamegosztás érdekében szoros partnerkapcsolatokat kíván kiépíteni a kultúra különböző területein működő legaktívabb regionális szervezetekkel, különösképpen a következőkkel:

Centre d'étude linguistique et historique par la tradition orale (OUA-CELTHO, Niamey, Niger)

African Academy of Languages/Académie Africaine des Langues (ACALAN, Bamako, Mali)

Ecole du patrimoine africain (EPA/PREMA, Porto Novo, Benin)

International Council of African Museums (AFRICOM, Nairobi, Kenya)

African Publishing Network (APNET, Abidjan, Côte d'Ivoire)

International Centre of Bantu Civilizations (CICIBA, Libreville, Gabon)

Council for the Development of Social Science Research in Africa (CODESRIA, Dakar, Senegal).

A fentiek mellett számos más olyan intézmény létezik, amelyek tevékenysége érdekelheti nemcsak az OCPA-t, hanem a magyar afrikanista kutatókat is, ezért a 2. sz. mellékletben található listában közöljük a legfontosabb szervezetek és programok címlistáját.

Tevékenységek és eredmények

A megalapítása óta három év során sokrétű tevékenységet fejtett ki, amelynek fő eredményeit a következőkben foglalhatjuk össze:

2001-ben létrejött az OCPA internetes honlapja (cím: <http://www.ocpanet.org/>), amely ma már egyértelműen a terület legfontosabb regionális portálja. Az információforrások feltérképezése folyamatosan halad, s így az OCPA anyagain kívül a honlap egyre bővülő körben könnyíti meg a témával kapcsolatos dokumentumokhoz és információkhoz való hozzáférést. Különböző rovataiban mintegy száz dokumentum teljes szövege olvasható és nagyszámú internetes kapcsolat (link) segíti a téma szempontjából fontos afrikai és nemzetközi szervezetek, hálózatok, programok honlapjaiba való betekintést.

Az Obszervatórium másik fontos információs eszköze az OCPA News, amelynek az a célja, hogy elsegítse a rendszeres információcserét egyrészt Afrikán belül, másrészt Afrika és a többi régió érdekelt szakmai szervezetei között. A havonta kétszer elektronikus úton terjesztett tájékoztató körlevélnek 2005 szeptemberéig 140 száma jelent meg. Egyes számai 20 oldalnyi terjedelemben közölnek híreket afrikai eseményekről és konferenciákról, emellett röviden ismertetnek érdekes kulturális intézményeket és programokat, kiadványokat és honlapokat, végül bőséges szemlét kínálnak az afrikai sajtóban és a mintegy 120 más szervezettől kapott elektronikus tájékoztatókban megjelent kulturális hírekről. Az OCPA News-t jelenleg több mint 5500 intézmény és kulturális szakember kapja főleg Afrikában, kisebb részben pedig más régiókban.

Végül érdemes megemlíteni, hogy az OCPA adatbank jelenleg mintegy 1200 szervezet és 1100 szakember adatait tartalmazza.

Az Obszervatórium eddig három kiadványt jelentetett meg nyomtatásban, az első magáról a szervezetről szól²⁰, a második az afrikai fenntartható

²⁰ [Observatory of Cultural Policies in Africa](#) (OCPA Dossier), OCPA, Maputo/Zagreb, 2004.

fejlődés kulturális mutatóiról²¹ az utolsó pedig az afrikai zene fejlődésével kapcsolatos lehetőségekről és kihívásokról²².

Előkészületben van további négy kötet megjelentetése: az afrikai kulturális politikák referencia anyagainak gyűjteménye²³, az afrikai nyelvi politikákról rendezett konferencia (Harare, 1997)²⁴, a NEPAD kulturális vonatkozásairól szóló regionális értekezlet (Abidjan, 2003)²⁵ és a kulturális jogok és a fejlődés kérdéseivel foglalkozó nemzetközi szeminárium (Maputo, 2004)²⁶.

Önállóan vagy más szervezetekkel együttműködve az Obszervatórium eddig hét nemzetközi tanácskozást és két regionális továbbképző tanfolyamot szervezett. Ezek jelentései digitális formában az OCPA honlapján jelennek meg.

Az Obszervatórium eddigi tevékenységét értékelve megállapíthatjuk, hogy a szervezet alig három év alatt szerény eszközei ellenére is jelentős eredményeket ért el célkitűzéseinek megvalósítása terén. Tevékenységi területén ma már széles körben ismert és elismert regionális központtá vált, amely hatékony hozzájárulást nyújt a korunk követelményeinek megfelelő kulturális politikák fejlesztéséhez.

²¹ *Cultural Indicators: An African View*, strategic document, Maputo, 2004.

²² *African Music – New Stakes, New Challenges*, OCPA–UNESCO Editions, Maputo–Paris, 2005.

²³ *Compendium of Reference Documents for Cultural Policies in Africa*, ed. Máté Kovács, OCPA, 2004, 319 old.

²⁴ *Proceedings of the Intergovernmental Conference of Ministers on Language Policy in Africa – Harare Declaration*, Harare, 1997.

²⁵ *Proceedings of the Regional Workshop on Culture and Development in NEPAD’S Programme of Action UNESCO–AU–OCPA*, Abidjan, 2003.

²⁶ *Proceedings of the International Seminar on Cultural Rights and Human Development in Africa*, OCPA–UNESCO–Interarts, Maputo, 2004.

1. sz. melléklet

AZ AFRIKAI KULTURÁLIS POLITIKÁKRA VONATKOZÓ REFERENCIA DOKUMENTUMOK ÉS KONFERENCIÁK VÁLOGATOTT LISTÁJA

N.B. A felsorolt dokumentumok jelentős része hozzáférhető az Afrikai Kulturális Politikai Obszervatórium honlapján, a következő címen:
(Documents and References)

Cultural Manifesto of Africa, Algiers, 1969.

Meeting of experts on problems of cultural policies in Africa, Dakar, 1969.

L'Harmonisation des politiques culturelles africaines, Actes des conférences des ministres, Libreville, 1974 et Freetown, 1975.

Cultural Policies in African Member States: Present Situation and Trends, SHC-75/AFRICACULT/4 (24 countries).

Final report and Declaration of the Intergovernmental Conference on Cultural Policies in Africa, Accra, 1975.

The Cultural Charter for Africa, OAU Summit, Port Louis, 1976.

Prospective Evaluation of Cultural Policies in Africa, ACI-UNESCO, 1981.

Situation and Trends of Cultural Policies in the Member States of Africa, CLT-MONDIACULT-REF.1-AFR (28 Sub-Saharan countries).

Situation and Trends of Cultural Policies in the Arab Member States, CLT-MONDIACULT-REF.1-ARBR (6 North African countries).

Monographies on Cultural Policies in the UNESCO Member States: African Countries: Algeria (1977), Cameroon (1975), Egypt (1972), Ethiopia (1982), Ghana (1975), Guinea (1979), Kenya (1975), Liberia (1974), Morocco (1981), Nigeria (1972), Senegal (1973), Sierra Leone (1979), Sudan (1982), Tanzania (1974), Togo (1975), Tunisia (1970), Zaire (1975)

Declaration on the Cultural Dimensions of the Lagos Plan of Action (adopted by the OAU Summit of Addis Abeba, 1984.

Conferences of Ministers of Culture of the OAU, Port Louis; 1986, Ouagadougou; 1988, Yaoundé; 1990; Cotonou, 1993.

Regional Cultural Development Plan of the OAU, Port Louis Conference, 1986.

La dimension culturelle du développement : recherche sur les pesanteurs socio-culturelles comme blocages des réalisations économiques (UDEAC–UNESCO, 1986).

Accord culturel cadre, CEDEAO, Lagos, 1987.

The Dakar Plan of Action for the Development of Cultural Industries in Africa, OAU Summit, Dakar, 1992.

The Cultural Dimension of Development in Africa: Decision-making, participation, enterprises, Abidjan, 1992.

International Conference on Culture and Development in Africa, World Bank and UNESCO, Washington, 1992.

International Seminar on Culture and Development, Harare, 1994.

Meeting of Experts on Conflict and Culture in Africa, Gaborone, 1995.

Audience Africa Conference, UNESCO, Paris, 1995.

Intergovernmental Conference of Ministers on Language Policy in Africa – Harare Declaration, Harare, 1997.

Pan-African Consultative Meeting on Cultural Cooperation and Development: Agenda for the Next Millennium, Lomé, 1998.

Intergovernmental Conference on Cultural Policies for Development, Stockholm, 1998, Final report, Agora on Visions on Cultural Co-operation and development in Africa, Par 102–108 and Plan of action.

OAU Programme of Action for the implementation of the Stockholm Action Plan on Cultural Policies for Development, 1998.

Meeting of Experts for the Intellectual Preparation of the Pan-African Conference on Culture and Development in Africa, Lomé, 2000.

OAU Symposium on Policies, Strategies and Experiences in Financing Culture in Africa, OAU, Abidjan, 2000.

Consultative Meeting on the Intellectual Preparation of the Pan African Cultural Congress, Nairobi, 2002.

Regional Workshop on Culture and Development in NEPAD'S Programme of Action UNESCO–AU–OCPA, Abidjan, 2003.

International Conference on Intercultural Dialogue and the Culture of Peace in Central Africa and the Great Lakes Region, Libreville, 2003.

African Convention on the Conservation of Nature and Natural Resources, OAU, 2003.

Vision of the African Union and the Mission of the African Union Commission and the 2004–2007 Strategic Framework of the African Union Commission: Action Area 6: Culture, Priority Programme 23: «Cultural Renaissance», AU, 2004.

International Seminar on Cultural Rights and Human Development in Africa, OCPA–UNESCO–Interarts, Maputo, 2004.

First Conference of Intellectuals of Africa and the Diaspora, Dakar, 2004.

Consultative Committee Meeting for the Preparation of the First Pan African Cultural Congress and the Conference of Ministers of Culture, AU, Addis-Ababa, 2005.

2. sz. melléklet

REGIONÁLIS INTÉZMÉNYEK, HÁLÓZATOK ÉS PROGRAMOK

African Union Headquarters

P.O. Box 3243
Addis-Ababa
Ethiopia
Tel: (251) 1 51 77 00
Fax: (251) 1 51 78 44
website: www.africa-union.org

The Programme for Museum Development in Africa (PMDA)

Fort Jesus, Old Law Court Building, Nkrumah Road, P.O.BOX 90010, Mombasa, Kenya
Tel: 254 41 225114; 224846
Fax: 254 41227985
E-mail: pmda@africaonline.co.ke
www.heritageinafrica.org/

Eastern African Centre for Research on Oral Traditions and African National Languages (EACROTANAL)

POB 600, Zanzibar, Tanzania
Telephone: +255 (54) 30 786

Swedish-African Museum Network

Tel: + 46 8 714 91 15
E-Mail: samp@samp.org
<http://www.sampmus.org/frameset/frameset1.fr.htm>

Centre d'étude linguistique et historique par la tradition orale, OUA-CELTHO

BP 878, NIAMEY,
République du Niger
E-mail: mangone@intnet.ne
Tel: +227 735414

AFRICA 2009 (joint programme by the three organizations, World Heritage Centre of UNESCO, ICCROM, CRATerre-EAG with a variety of African institutions)

Via San Michele, 13 – 00153 Rome-Italy
Tel: (39-06) 585 53 314
Fax: (39-06) 585 53 349
www.iccrom.org/africa2009/english/home.asp
africa2009@iccrom.org

CICIBA (Centre International des Civilisations Bantous)
BP 770, Libreville, Gabon
Tel /Fax : +247 775090

International Council of African Museums (AFRICOM)
Museum Hill Road, P.O. Box 38706, Ngara, 00600
Nairobi, Kenya
Tel: 254-20-3748668, Fax: 254-20-3748928
Mobiles: 0721 392891 or 0733 645635
E-mail: africom@museums.or.ke
<http://www.africom.museum/>

Centre régional de recherche et de documentation sur les traditions orales et pour le développement des langues africaines (CERDOTOLA) BP. 479 Yaoundé, Camroun Tel: +237 303144	PAID-GS /IPD-SG - Pan African Institute for Development / Institut Panafricain pour le Développement General Secretariat, P.O. Box: 4056, Douala, Cameroon Phone: (+237) 42 10 61 / (+237) 42 43 35 Fax: (+237) 42 43 35, Telex: 1136 KN E-mail: info@paid-wa.org WWW: http://www.paid-wa.org
African Academy of Languages/Académie Africaine des Langues (ACALAN) BP : 10, Koulouba, Bamako – Mali Tél : (223) 223 84 47 / 671 36 75 – Fax : (223) 223 84 50 Mail : salamadiakite@yahoo.fr	Council for the Development of Social Science Research in Africa Avenue Cheikh Anta Diop x Canal IV, BP 3304, Dakar 18524, Senegal Telephone: +221 825 98 22/23 Fax: +221 824 12 89 E-mail: codesria@codesria.sn http://www.codesria.org/
Ecole du Patrimoine Africain (EPA) BP2205 Porto Novo, Bénin Tel: +229 214838 epa@epa-prema.net	Association of African Universities P. O. Box AN 5744 Accra North, Ghana Tel: +233 21 761588 / 774495 Fax: + 233 21 774821 Email: secgen@aau.org http://www.aau.org/
West African Museums Programme BP357, Dakar, Senegal Tel: +221 8273389; +221 827 3389; +221 6656437 E-mail: bdiamitani-wamp@sentoo.sn	Pan African Anthropology Association BP.1862 Yaounde, Cameroon tel-(237) 23-42-27 fax-(237) 22-18-73 E-mail: nkwi@lom.camnet.com http://www.indiana.edu/~wanthro/selam1.htm

Slave Route Project UNESCO, Sector for Culture Division of Cultural Policies and Intercultural Dialogue 1, rue Miollis, Paris, 75014 Katerina Stenou, Director k.stenou@unesco.org	Pan African Writers' Association (PAWA) Atukwei Okai (Secretary General) Pawa House, Roman Road P.O.Box C 456, Cantonments, Accra Telephone: 00233-(0)21-773062, 773042 Email: pawa@ghana.com
Iron Roads in Africa UNESCO, Sector for Culture Division of Cultural Policies and Intercultural Dialogue 1, rue Miollis, Paris, 75014 Katerina Stenou, Director k.stenou@unesco.org	International Theatre Institute African Regional Bureau Espace Culturel Gambidi 01 BP 3479 - Ouagadougou Tél. : (226) 36 59 42 Fax : (226) 36 56 35 Directeur : Jean Pierre Guingane Jp.guingane@flash.univ-ouaga.bf
General History of Africa UNESCO, Sector for Culture Division of Cultural Policies and Intercultural Dialogue 1, rue Miollis, Paris, 75014 Katerina Stenou, Director k.stenou@unesco.org	African Publishers Network (APNET) 01 B.P.3429 Abidjan 01 Abidjan – Côte d'Ivoire Tel: (225) 20-21-18-02 Fax: (225) 20-21-18-03 E.mail: es@apnet.org ; secretaria@apnet.org Celphone : (225) 7 49 82 29
Ethno-net Africa Project Coordinator: Prof. Paul Nchoji Nkwi PAAA/ICASSRT E-mail: icassrt@camnet.cm http://www.unesco.org/most/p95.htm	African Futures Institute 1st floor, 80 Strand Street Cape Town 8001, South Africa Post Net Suite 60, Private Bag X7, Sea Point, Cape Town, South Africa Tel: + 27 21 421 69 58 /69 72 / 69 73 Fax: + 27 21 421 68 95 E-mail : ifutures@africanfutures.org http://www.africanfutures.net/eng_home.htm

Számos további afrikai szervezet adatait és honlapját lehet elérni az NGO-k listájában az OCPA honlapján a következő címen:
<http://ocpa.irmo.hr/resources/ngo.html>

A szerzőről

Kovács Máté (Debrecen, 1949) a Budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetemen, magyar, francia és spanyol szakon szerzett tanári diplomát, majd 1975-ben doktorált neveléstudományból. Szakmai pályafutása során a nemzetközi nevelésügyi és kulturális együttműködés kérdéseivel foglalkozott: 1979-ig a Magyar UNESCO Bizottság munkatársaként illetve főtitkárhelyetteseként, majd 1980-tól 2001-ig az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete Titkárságán (UNESCO Párizs), mint a Kulturális Politikai Osztály munkatársa, illetve vezetője. 2002-ben három évre szóló ügyvezető igazgatói megbízást kapott az Afrikai Kulturális Politikai Obszervatórium (OCPA, Maputo, Mozambik) létrehozására. Jelenleg az Obszervatórium nemzetközi koordinátora. Mintegy 150 magyar, francia, angol és spanyol nyelven megjelent cikk, tanulmány és kiadvány szerzője, illetve társszerzője.

Observatory of Cultural Policies in Africa (OCPA), 11, Rua Comandante Augusto Cardoso, Maputo, Mozambique, P. O. Box 1207, Phone: +258 21 301015; Fax : +258 21 312272, Email: kovacs_mate@mailbox.hu; OCPA honlap: <http://www.ocpanet.org>